

в парламент пройшли партія «УДАР» (13,96%) (40) і всеукраїнське об'єднання «Свобода» (10,44%) (38).

На виборах 2011 в парламент Росії пройшли: Єдина Росія – 238; Комуністическа партія Російської Федерації – 92; Справедлива Росія – 64; Ліберально-демократическа партія Росії – 56.

В РФ домінуюча партія Єдина Росія нескілько утратила в популярності. В тожє время КПРФ, Справедлива Росія і Ліберально-демократическа партії набрали більше число мандатів, нежєли в передьдущє вибори.

В Україні і на цих виборах не появилось лідуючої партії.

Литература

1. Рагозин Н. П.. Развитие партийной системы Украины/ Н. Рагозин// Донецк.: Полис.– №;1 2004. – С 89-100
2. Гарань О.В. и др.. Украинские левые: между ленинизмом и социал-демократией./О. Гарань// Киев. День. 1998. – с. 87-89
3. www.cvkv.gov.ua

Ніч Т.С.

Національний університет «Одеська юридична академія»

СОЦІОЛОГІЧНІ ВІЗІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

У процесі становлення демократичного політичного режиму у посттоталітарних суспільствах одним із головних завдань виступає створення та розвиток ефективних інститутів демократії, без яких не може відбуватися розбудова демократичного суспільства. Враховуючи, що сучасна демократія функціонує переважно у представницькій формі, розвиток таких її інституцій, як партії, парламент, громадянське суспільство, мас-медіа є невід'ємною складовою політичного процесу в перехідних суспільствах.

Політичні партії поступово перетворюються на дієвий механізм репрезентації інтересів соціальних груп та спільнот, що обумовлює актуальність їх соціологічного дослідження. При цьому однією із головних небезпек у діяльності політичних партій виступає їх

перетворення на інструмент реалізації інтересів порівняно невеликого кола осіб, що здійснюють безпосереднє партійне керівництво.

Феномен політичних партій, як структурованого представництва політичних інтересів соціальних груп та спільнот, що базується на певній політичній ідеології та бореться за владу виник порівняно нещодавно – у XVII столітті. Проте елементи політичної партійної діяльності можна зустріти вже у античному світі, де існували групи землевласників, ремісників та селян. Водночас, відбувались і перші спроби філософського осмислення феномену політичних партій. Так, Платон створює утопічний проект ідеальної держави, де повинен зберігатися інтерес індивіда, його господарська самостійність і природні здібності. Аристотель відзначав великий вплив партійної взаємодії в цілому та відносин між лідерами партій, зокрема на процеси політичної структуризації інтересів та потреб громадян античних полісів.

У подальшому, на різних історичних етапах важливу роль у соціологічних дослідженнях партогенезу відіграють праці таких вчених як: Н. Макіавеллі, Ф. Бекон, Т. Гобс, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Ст. Міль, Ш. Монтескьє, А. де Токвіль, Е. Берк, К. Маркс, М. Вебер, М. Дюверже, В. Зомбарт, Р. Міхельс, В. Парето, П. Бурдьє, О. Тоффлер та ін.

Основи теорії політичних партій було закладено у межах ліберальної політичної доктрини у XVII – XVIII століттях. Саме у цей період виникають спроби пояснення феномену політичних партій, сутності їх діяльності та функцій у політичному процесі. Зокрема, англійський філософ Ф. Бекон розглядав партію як один із ефективних механізмів оновлення політичної еліти та забезпечення рівності усіх перед законом, адже саме через партії реалізовувалась можливість доступу громадян до влади. Джерелом досліджень проблематики взаємодії політичних партій, влади та суспільства, політичної участі громадян у партійній діяльності можна вважати ранньоліберальні концепції громадянського суспільства, які сформувались у європейській філософській традиції під впливом праць Т. Гоббса та Ж.-Ж. Руссо.

Важливим кроком в еволюції ідеї політичного впливу партій на владу стали праці представників німецької класичної філософії. Зокрема, концепція трансцендентального розуму І. Канта, який артикулював права індивіда на громадянську свободу, що пізніше були розвинені в європейських теоріях ліберальної демократії. Ліберальна традиція, яка розрізняла політичні партії (як складову громадянського суспільства) і державу, як відносно окремі сфери розвитку приватних інтересів та

загальної необхідності, стала основою сучасного розуміння демократичної взаємодії між політичними партіями та владою.

При цьому слід розрізнити два напрямки, які склались історично у соціологічному розумінні ролі політичних партій. З одного боку, це концепція самоорганізації суспільства задля впливу на прийняття державних рішень (Ж.-Ж. Руссо, Т. Гоббс, Дж. С. Міль, А. де Токвіль та ін.). Держава в цьому контексті уособлює публічно-владні відносини, через які реалізується всезагальний інтерес, тоді як політичні партії формують сферу вільного волевиявлення загальних інтересів приватних осіб.

З іншого боку, концепція Г. Гегеля, яка базується на принципах етатизму. Держава та політичні партії розглядаються при цьому не як антиподи, а як партнери: партії потребують інституціонально визначеної суверенної держави (одночасно забезпечуючи для цього необхідні передумови), а держава об'єднує (інтегрує) складові партійних інтересів в самовизначену цілісність, підносить моральне життя до всезагальної єдності.

Розвиток соціологічної теорії політичних партій на різних історичних етапах пов'язаний із основними філософськими та політичними концепціями: теорією демократії, теорією суспільного договору, теорією груп інтересів, теорією правової держави та громадянського суспільства та ін. Слід відзначити взаємний вплив теорії політичних партій та ідеологічних доктрин – соціалізму, соціал-демократії, консерватизму, лібералізму та ін.

У середині XIX століття одну із впливових теорій політичних партій запропонував Й. Блунчлі. Позиція швейцарського дослідника полягала у тому, що політичні партії є не лише частиною державної системи, а передусім політичним інститутом.

Аналізуючи розвиток партійної теорії на різних історичних етапах, український дослідник Ю. Шведа вказує на те, що «розвиток теорії від заперечення до визнання політичних партій є одним із прикладів більш загального повороту від середньовіччя до Нового часу, переходу від феодалізму до капіталізму. Поступовий розвиток позитивної трактовки партій в ранньобуржуазних політичних вченнях пов'язаний із еволюцією системи буржуазної державності та демократії, з об'єктивним процесом розвитку капіталістичної формації у всіх її проявах. Починаючи з періоду розкладу феодально-абсолютистського ладу, ранньобуржуазних революцій і аж до буржуазно-демократичних революцій XIX ст.

формувались історичні передумови, сприятливі для сприйняття, визнання, хоча і доволі стриманого, партій в теорії держави та політичній думці в цілому. На поетапний характер утвердження партій в політичній теорії здійснив відчутний вплив і розвиток самих політичних партій, який відбувався далеко неоднозначно» [3, с. 73].

Величезний вплив на розвиток соціологічних досліджень партійної взаємодії здійснили погляди німецького вченого Макса Вебера [1]. Центральним поняттям у М. Вебера є термін «панування», яке він відрізняє від влади, заснованої на силі. Панування дозволяє керуючому нав'язувати керованого свою волю наказами, при цьому одного насильства недостатньо – потрібні певні цінності і переконання, щоб виникла тривала система панування у політичних партіях.

Класифікацію політичних партій М. Вебер здійснює відповідно до їх зв'язку із соціальною структурою суспільства та виділяє харизматичні (вождистські) партії, партії нотаблів, масові партії. Для партії нотаблів характерною є концентрація усіх зусиль виключно для організації виборів і включає в себе людей, які об'єднані не на основі стійких політичних принципів, а на основі тимчасових, відповідних електоральним уподобанням виборців лозунгах та програмах.

У 60-ті рр. XX ст. була сформульована концепція «політичної культури», яка пов'язана із діяльністю політичних партій. Підхід її авторів, Г. Алмонда і С.Верба, полягав у тому, щоб поєднати партійну систему з національною психологією. Вони розробили типологію політичних культур, виділивши три чистих типу культури (патріархальна, підданська і активістська) і три змішаних типа [2, с. 193].

Література

1. Вебер М. Избранное. Образ общества / М. Вебер; пер. с нем. – М.: Юрист, 1994. – 704 с.
2. Головатий М. Ф. Соціологія політики: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / М. Ф. Головатий – К.: МАУП, 2003. – 504 с.
3. Шведа Ю.Р. Теорія політичних партій і партійних систем / Ю. Шведа.– Львів, ЦПД. – 2002. – 528 с.